

El català: llengua minoritària o llengua mitjana?

Albert Bastardas i Boada

CUSC—Centre de Recerca en Sociolingüística i Comunicació, Universitat de Barcelona

Possiblement existeix encara en la majoria de la població de les terres de llengua catalana la percepció errònia del català com a llengua *petita* o *minoritària*, poc important en el context europeu. Com que les percepcions sovint no depenen tant de la realitat com dels conceptes que ens ajuden a representar-nos-la, hem cregut convenient proposar un terme que ens permeti sortir de la dicotomia gran/petita, el de *comunitats lingüístiques mitjanes*. Amb aquest rètol hem pogut caracteritzar en la nostra recerca una tipologia de llengües d'entre 1 i 25 milions de parlants, amb un alt desenvolupament econòmic, i un important grau d'autogovern, fossin o no completament independents. Incloïem així llengües com ara el danès, el finès, el txec, el noruec, l'eslovè, el lituà, l'estonià, el neerlandès... i el català.

mots clau: comunitats lingüístiques mitjanes, política lingüística, llengua catalana

Des d'aquest punt de vista, un fet que encara avui sorprèn molts conciutadans és saber que el nombre de les persones que saben parlar el català s'acosta molt als que saben parlar el txec, i que són més de les que saben parlar l'hebreu, l'eslovac, el danès, el finès, el lituà, l'eslovè, o el letó, per exemple. El català no és, doncs, cap llengua comparativament menor.

Un dels interessos més importants en la recerca que ha dut a terme el CUSC-UB en aquests darrers anys ha estat el d'esbrinar quines similituds i diferències podríem trobar en les situacions sociolingüístiques d'aquestes llengües mitjanes, entre elles i respecte del català. El volum *El català, llengua mitjana d'Europa*, coordinat per Albert Bastardas, Emili Boix-Fuster i Rosa M. Torrens, i publicat recentment, recull una part dels resultats

d'aquesta línia de recerca, i, en especial, les aportacions de F. Xavier Vila i Vanessa Bretxa.

Aquestes comunitats de llengua mitjana —habitualment amb estat propi— tendeixen a compartir algunes característiques, com ara les següents:

- ❖ alt ús de les seves llengües pròpies per part del seu grup de llengua inicial, visquin o no amb altres grups en el seu territori històric.
- ❖ continuïtat assegurada per la poquíssima o nul·la interrupció de la transmissió intergeneracional de la llengua.
- ❖ gran nivell de poliglòtisme dels individus (bi- o plurilingües).
- ❖ alta valoració del fet de dominar altres llengües (normalment, més grans: anglès, alemany, francès, rus...).

- ❖ poques expectatives, d'entrada, de coneixement de les seves llengües per part dels estrangers nouvinguts.
- ❖ adaptació força automàtica a l'ús d'una altra llengua més gran disponible, fet que pot tendir a desincentivar l'aprenentatge de la de la comunitat per part dels estrangers, en especial en el pla de la parla.
- ❖ ús de les llengües grans en les relacions comercials i tecnològiques exteriors (anglès, com a *lingua franca* més habitual, però també d'altres, com l'alemany, el rus, etc.).
- ❖ alta exposició mediàtica a l'anglès a través de la televisió (i Internet) ja que les pel·lícules i sèries no són habitualment doblades sinó subtítulades.
- ❖ alguns usos de llengües internacionals — anglès, sobretot— en els àmbits acadèmics superiors.

Vistes aquestes característiques de comunitats amb estats independents, potser hauríem de

concloure que, essent realistes, la comunitat de llengua catalana, encara que disposés d'estat propi, molt probablement no podria arribar en aquest segle XXI:

- ❖ al monolingüisme majoritari dels parlants de les grans llengües.
- ❖ a un sistema educatiu que no inclogués l'aprenentatge eficient de més llengües.
- ❖ a un sistema universitari que funcionés enterament només en la llengua pròpia en el nivell de postgrau.
- ❖ a tenir un conjunt de canals de televisió en què tota la producció estrangera de pel·lícules i sèries estigués doblada al català.
- ❖ a la totalitat de programes d'ordinador o jocs que funcionessin en català.
- ❖ a no tenir un grau important d'ús d'altres llengües en la vida laboral de les empreses internacionalitzades.

Per altra banda, comprovem que les comunitats de llengua mitjana disposen d'elements

Il·lustració 1. El domini lingüístic del català a Europa
(font: [Wikimedia Commons](#))

que no acaba de tenir el català, i que certament hauria d'aspirar a tenir, com ara:

- ❖ ús més habitual en les comunicacions oficials i no-oficials en el país, és a dir, del conjunt de les administracions i de la justícia, així com de les empreses, el comerç i la publicitat.
- ❖ ple reconeixement oficial a nivell estatal (ser llengua d'Estat, i no només de subestat).
- ❖ reconeixement com a llengua oficial a la UE.
- ❖ més oferta de canals de televisió.
- ❖ ús generalitzat (compartit o sol) en l'etiquetatge i en la retolació comercial.
- ❖ més ús com a idioma de relació intergrupala habitual amb les persones de llarga residència.
- ❖ més aprenentatge i ús per part de les persones que tenen una altra llengua inicial diferent i ja han nascut a l'àrea catalanòfona.
- ❖ una transmissió intergeneracional més assegurada, en especial al País Valencià i a les Illes Balears.

En aquest marc comparatiu, cal tenir en compte, però, singularitats importants del cas català, ja que es tracta d'una llengua mitjana d'Europa però que alhora presenta elements importants de minorització:

- ❖ té una gran presència de parlants inicials d'altres llengües —i, especialment, del castellà— que fins i tot han arribat a ser superiors als que tenen el català com a llengua primera.
- ❖ viu en un règim de bioficialitat lingüística subestatal en què l'altre codi majoritari

amb qui coexisteix és reconegut i, a més, és l'única declarada oficial en l'Administració estatal comuna.

- ❖ viu en un espai mediàtic no propi sinó integrat en un marc geogràfic superior que no funciona en el seu codi sinó en el majoritari en el conjunt de l'estat.
- ❖ tot i que amb cert grau d'autonomia, la comunitat està integrada políticament en un estat en què és estructuralment minoritària, que reconeix poc el català en l'Administració estatal, i que tendeix més aviat a ser-li hostil.
- ❖ tampoc no està reconeguda en l'espai europeu, a diferència de totes les altres llengües mitjanes —i de més petites— que sí que ho estan.

En aquests moments, doncs, el català té més persones que el tenen com a llengua segona que no pas inicial, cosa que produeix una diferència substancial respecte de les altres llengües mitjanes europees, pel fet que, molt sovint, aquests parlants —potencials— poden decantar-se més cap a l'ús habitual de l'altra llengua —el castellà— que no pas del català. Com que la població que té el català com a llengua primera està majoritàriament molt bilingüitzada també en castellà i pot haver heretat l'hàbit d'adaptació força automàtica a la llengua que pressuposa en l'interlocutor, l'ús interpersonal del català és menor del que caldria pressuposar.

El català, això no obstant, disposa d'uns 5.300.000 parlants que el tenen com a llengua inicial, que l'acosta als que tenen com a llengua primera el danès, i supera als que tenen el finès, l'hebreu, l'eslovè, l'estonià, o el letó, per

exemple. Un fet diferencial important, però, és que aquests parlants nadius del català conviuen en els seus territoris amb més de 8.000.000 de persones que tenen com a llengua inicial una de les llengües mundials més esteses, el castellà, i, en tot cas, van disposant de competències en català però no sempre pot ser que en facin ús.

La paradoxa, per tant, és que tenim una llengua mitjana europea amb més parlants que d'altres de reconegudes i plenament normalitzades però que viu en un context d'altíssima mescla i de no reconeixement estatal, fets que dificulten l'augment dels usos socials del català, malgrat les polítiques lingüístiques afavoridores —tot i que en distint grau— dels governs subestats. La situació sociolingüística

presenta, doncs, alhora, els dos tipus bàsics de contacte lingüístic, el vertical —de dalt a baix— i l'horitzontal —cara a cara— que poden retroactuar dinàmicament i posar el català en una situació no òptima, com demostren sobretot les dades de pèrdua de parlants nadius al País Valencià i les Illes Balears. A Catalunya, en canvi, sí que sembla haver-hi guany moderat de parlants de català com a llengua primera, probablement per la política lingüística més precisa dels governs autònoms, i pel més alt grau d'identitat nacional de la majoria de la població.

El fet que els successius desplaçaments de població de llengua inicial no catalana, del segle XX i de l'actual, hagin produït un canvi extraordinari en la configuració sociolingüística de les terres catalanòfones, demana polítiques eficaces de promoció de l'ús social del català per tal de contrarestar i equilibrar les grans influències existents a favor del castellà, tant en el pla oficial com mediàtic, comercial, publicitari, tecnològic, etc. En l'actual context demolingüístic, però, cal tenir en compte que aquest augment de l'ús social del català no es podrà aconseguir si no és amb l'aquiescència i solidaritat de les poblacions que precisament no el tenen com a llengua inicial, ni, òbviament, sense la consciència activa dels parlants nadius. Les polítiques lingüístiques de les terres catalanòfones necessiten, doncs, tacte, reflexió, creativitat, recerca aprofundida, assaig i experimentació, i avaluació crítica. Assenyalo, per acabar, alguns principis possibles que podrien guiar aquesta tasca per al futur:

1. poliglotisme individual i alhora consciència d'afavorir l'ús social del català;

2. distribució de funcions institucionals: principi general de subsidiarietat lingüística a favor de la llengua local més feble;
3. en conseqüència, 'diferenciació positiva' per fer sostenible el català (sistema educatiu, retolació, relacions comercials, publicitat...);
4. sistema tecno-mediàtic amb més presència del català;
5. més poder d'autoregulació lingüística de cada comunitat, i menys interferència de les institucions comunes de l'estat;
6. més reconeixement en el pla estatal i europeu;
7. marc de respecte per a totes les persones i les llengües actuals de l'àrea catalanòfona

Referències

BASTARDAS I BOADA, Albert; BOIX-FUSTER, Emili; TORRENS GUERRINI, Rosa M. (coords.) (2018): *El català, llengua mitjana d'Europa. Multilingüisme, globalització i sostenibilitat lingüística*. Barcelona: Octaedro

Com citar aquest apunt

BASTARDAS, Albert (2019). «El català: llengua minoritària o llengua mitjana?». *Apunts de sociolingüística i política lingüística*, 8, 1-5. <https://cuscub.files.wordpress.com/2019/04/apunts-cusc-num-8-abril-2019-catala-llengua-mitjana.pdf>

Editors

Xavier Mas Craviotto i Avel·lí Flors-Mas

Amb el suport de:

Generalitat de Catalunya
**Departament
de Cultura**

Contacte

CUSC-Centre de Recerca en Sociolingüística i Comunicació, Universitat de Barcelona

Adreça: Gran Via de les Corts Catalanes, 585. 08007 Barcelona

Telèfon: +34 93 403 7065

Adreça-e: cusc@ub.edu

Web: <http://www.ub.edu/cusc>

Twitter: @CuscUB

Facebook: @cuscub